

ad Jovinianum ipsis simillimum, qui è monacho factus erat cupidatius, ut loquitur Hieronymus. *COM* Ipsi (heresiarchæ) servi sunt corruptionis, subjugati sint à carnali et corrupti suâ concupiscentiâ, qui serviunt sicut dominis mancipia. Unde libertatem veram aliis dare non possunt, cum ipsi veram et miseram servitutem servant. Probat autem se non malè vocasse eos corruptionis servos; à quo enim quis superatus est, in bello, more veteri, *NUBUS ET SERVUS EST*. Græcè: *Huic et servus factus est*; captivi enim olim in bello servari ad servitium, aut vendi aliis solebant, unde etiam à servando nomen servi derivatum est. Hunc S. Petri locum adversus Pelagianos libertatem arbitrii jactantes sapè ex aliâ versione sic citat S. Augustinus: *A quo quis devictus est, huic et servus addictus est*; verum servi victi et capti bello non propriè addicti dicebantur, sed addicti apud veteres illi propriè erant, qui pecuniæ damnati, quia solvere non poterant, creditoribus tantisper dum solvissent in servitium adhibebantur. Licet autem mali homines servi sint peccati et concupiscentiæ suæ, non idèo tantum liberum arbitrium amiserunt, ut Lutherus ex hoc loco malè argumentatur; nam liberum arbitrium usque adèo in peccatore non perit, ut per illud peccent maximè omnes qui cum delectatione peccant, et amore peccati hoc eis placet quod eis libet, ait Augustinus, lib. 1, cap. 2, ad Bonifacium. Nam obedire est opus liberi arbitrii: tam autem peccatores dicuntur obedire peccato, quam justi obedire justitiæ, ait Rom. 6, v. 16.

VERS. 20. — *SI ENIM REFUGIENTES*; Græcè: *Si enim postquam effugerunt*. Probat non veram, sed falsam esse libertatem quam promittunt heresiarchæ Christianis quos seducunt. *CONJUNCTIONES* mundi. Peccata quibus mundanorum hominum animo inquinari solent. In cognitione Domini nostri, per cognitionem et fidem Domini nostri; non quasi per fidem solam recedatur ab iniquationibus mundi, sed quia fides et cognitio Christi est principium omnium gratiarum quibus perfectè receditur, et quibus homo à servitute peccati transit ad justitiæ libertatem. His rursus implicati, tanquam aves et pisces rebus heresiarcharum eos inescantiam, ut ante dixit, *SUPERANTUR*, atque ita servi peccati et concupiscentiæ suæ rursus fiunt. Hinc patet falsum esse quod calvinistæ et heretici hujus temporis docent, justitiam semel adeptam non posse amitti; idèoque omnes fideles esse certos de suâ salute. *FACTA SUNT EIS POSTERIORA*; posteriorum eorum status, quo in pristinas sordes retracti sunt; *DETERIORA PRIORIBUS*, quia jam sunt apostate, peccant ex scientiâ aut ignorantâ affectatâ, et denique propter ingratiudinem, et quia malè usi sunt gratiis prioribus. Unde quia habitorem Spiritum sanctum ejecerant, dat iterum locum priori spiritui immundo, qui non redit solus, sed *assumit septem alios spiritus secum nequiores se*; et *sunt notissima hominis illius peiora prioribus*, Lucæ 11, vers. 26; Græcè autem: *Ultima peiora primis*, que sunt etiam ipsissima verba Græcæ quibus hic utitur S. Petrus; ut proinde ad illam Christi sententiam videri possit aspexisse.

Figura hujus mutationis in deterius fuit uxor Loth, que postquam evasisset incendium Sodomorum et retrospexisset, ita in deterius conversa est, ut ex creatura rationali fieret irrationalis et statua salis, Gen. 19, v. 26.

VERS. 21. — *MELIUS ENIM ERAT ILLIS*; minus enim malum fuisset illis in heresim, et pristinas sordes relapsis non cognoscere viam justitiæ, non cognovisse fidei et christiane legis præcepta, que sunt unica via ducens ad justitiam, et deinde ad vitam æternam, QUAM POST AGNITIONEM, post susceptam fidem et cognita fidei mysteria ac præcepta, *RETROGRESSUM CONVERTI*, Græcè, *reverti*; unde interpres addidit vocem *retrogratum*, ad explicandam verbi istius proprietatem; *AB EO QUOD ILLIS TRADITUM EST* per apostolos et Evangelii sui præcones, *SANCTO MANDATO*, lege christiana, que observatores suos sanctos facit. S. Ambrosius tamen dicit peritiam prodesse quòd ex parte crediderint, etiamsi in æternum pereant, spectando nempe numerum peccatorum, non gravitatem; pauciora enim peccata commiserunt quando fideles erant, sed post agnitam veritatem apostate facti committunt graviora, quia jam ex scientiâ aut ignorantâ affectatâ peccant; hæc autem peccata longè graviora sunt prioribus ex simplici ignorantia in infidelitate commissis; idèo enim S. Paulus dicit se misericordiam consecutum esse, quia ignorans persecutus erat Ecclesiam in incredulitate, 1 ad Tim. 4, v. 15; nam justitiam est causa eorum qui nescientes peccant, ait S. Aug., cap. 25 de Fide et Oper.

VERS. 22. — *CONTIGIT ENIM ILLIS*, accidit enim ut in ipsis verificetur ILLUD VERI PROVERBII, illud verum proverbium scriptum Proverb. 26, v. 11: *CANIS REVERTENS AD SUUM VOMITUM*, ut illum resorbeat, non autem ut iterum vomat; quod patet si integrum Proverbium inspicatur: *Sicut canis qui revertitur ad vomitum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam*; sicut ergo canis resorbens id quod vomerat, immundior est quam antea quando simplicem tantum escam devoraverat, ita peccator quando iterat stultitiam, et ad eandem peccatorum sordes revertitur, quibus per baptismum aut penitentiam se exoneraverat; *ET SUT LOTA IN VOLTABRO LUTI*; et etiam accidit ut alterum proverbium in ipsis verificetur; sus postquam à luto et sordibus suis luto est, in voltabro luti iterum se voltavit ac revolvit, et fit immundior quam ante fuit. Græcè tamen: *In voltabrum luti*, nempe iterum reversa; hoc enim participium ex superiori proverbio repeti debet. Hoc ultimum proverbium S. Petrus de suo addit, inquit Beda, aut certè sumpsit è communi, et fortassis alludit ad Borboritas, hoc est, lutosos, quomodo propter immunditiam olim à fidelibus vocati sunt gnostici. Libidinosi homines vocantur canes propter impudentiam et salacitatem, porci et suis propter spurcitiam, in quâ se volvant ut sues in luto. Talibus etiam voluptatibus homines obbrutescunt, ut stolidi prorsus et stupidi fiant, sicut suis stolidissimum et sine ullo ingenio animal, cui anima, ut dicitur solet, à naturâ data est pro sale.

CAPUT III.

1. Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo Epistolam, in quibus vestram exilio in commotione sinceram mentem:

2. Ut memores sitis eorum que prædixi verborum à sanctis prophetis, et apostolorum vestrorum, præceptorum Domini et Salvatoris.

3. Hoc primum scientes, quòd venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes,

4. Dicentes: Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creature.

5. Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, et terra, de aquâ et per aquam consistens erat verbo;

6. Per que, ille tunc mundus aquâ inundatus perit.

7. Cæli autem qui nunc et sunt, et terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, et perditionis impiorum hominum.

8. Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia nunc dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus.

9. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti.

10. Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transierint, elementa verò calore solventur, terra autem, et que in ipsâ sunt opera exurentur.

11. Cùm igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus?

12. Expectantes et properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent.

13. Novos verò cælos et novam terram secundum promissam ipsis expectamus, in quibus justitia habitat.

14. Propter quod, charissimi, hæc expectantes, sagitate immaculati et involuti ei inveniri in pace;

15. Et Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini; sicut et charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

16. Sicut et in omnibus Epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficilia intellectui, que indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17. Vos igitur, fratres, præsenties custodite; ne insipientium errore traducti excidatis à propriâ firmitate.

18. Crescite verò in gratiâ et in cognitione Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria et nunc, et in diem æternitatis. Amen.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — *HANC ECCE VOBIS, CHARISSIMI*; postquam descripsit hæreticorum mores, sermonem ad fideles

CHAPITRE III.

1. Mes bien-aimés, voici la seconde lettre que je vous écris : et dans toutes les deux je tâche de réveiller vos âmes simples et sincères par mes avertissements,

2. Afin que vous vous souveniez des paroles des saints prophètes dont j'ai déjà parlé, et des préceptes de notre Seigneur et Sauveur que vous avez reçus de nous, qui sommes vos apôtres.

3. Sachez, avant toutes choses, qu'aux derniers temps il y aura des séducteurs pleins d'artifice qui suivront leurs propres passions,

4. Et qui diront: Qu'est devenue la promesse de son second avènement? car depuis que nos pères sont dans le sommeil, toutes choses demeurent au même état où elles étaient au commencement du monde.

5. Mais c'est par une ignorance volontaire qu'ils ne considèrent pas que les cieux furent faits d'abord par la parole de Dieu, aussi bien que la terre qui parut hors de l'eau, et qui subsiste au milieu de l'eau;

6. Et que le monde d'alors perit, étant submergé par le déluge des eaux.

7. Aussi les cieux et la terre d'à-présent sont gardés par la même parole, et sont réservés pour être brûlés par le feu, au jour du jugement et de la ruine des hommes méchants et impies.

8. Mais il y a une chose que vous ne devez pas ignorer, mes bien-aimés, qui est qu'aux yeux du Seigneur un jour est comme mille ans, et mille ans comme un jour.

9. Ainsi le Seigneur n'a point retardé l'accomplissement de sa promesse, comme quelques-uns se flattent; mais il vous attend avec patience, ne voulant pas qu'aucun périsse, mais que tous retournent à lui par la pénitence.

10. Car le jour du Seigneur viendra comme un voleur: et alors, dans le bruit d'une effroyable tempête, les cieux passeront, les éléments embrasés se dissoudront, et la terre, avec tout ce qu'elle contient, sera consumée par le feu.

11. Puis donc que toutes ces choses doivent venir, quels devez-vous être, et quelle doit être la sainteté de votre vie et la piété de vos mœurs?

12. Attendez et hâtant par vos desirs l'avènement du jour du Seigneur, où l'ardeur du feu dissoudra les cieux, et fera fondre les éléments.

13. Car nous attendons, selon sa promesse, de nouveaux cieux et une nouvelle terre, dans lesquels habitera la justice.

14. C'est pourquoi, mes bien-aimés, vivant dans l'attente de ces choses, faites en sorte que le Seigneur vous trouve dans la paix, et que vous soyez purs et irrépréhensibles à ses yeux.

15. Et croyez que la longue patience dont use notre Seigneur est pour votre bien, et c'est aussi ce que Paul, notre très-cher frère, vous a écrit, selon la sagesse qui lui a été donnée;

16. Comme il fait aussi en toutes ses lettres, où il parle de ces mêmes choses; dans lesquelles il y a quelques endroits difficiles à entendre, que des hommes ignorants et légers détournent en de mauvais sens aussi bien que les autres Ecritures, dont ils abusent à leur propre ruine.

17. Vous donc, mes frères, qui connaissez toutes ces choses, prenez garde à vous, de peur que, vous laissant emporter aux égarements de ces hommes insensés, vous ne tombiez de l'état solide où vous êtes établis.

18. Mais croissez de plus en plus dans la grâce et dans la connaissance de notre Seigneur et Sauveur Jésus-Christ. A lui soit gloire, et maintenant, et jusqu'au jour de l'éternité. Amen.

verit, addens quòd pericula ab ipsis imminenta fuerint causa scribendi hanc Epistolam; secundam scribo

EPISTOLAM; unde falluntur haeretici Lutherus et Lutherani, qui secundum hanc Epistolam esse B. Petri negant, constantem eos etiam Galvino et Bezà; cujus, obscuro, esset spiritus, inquit Beza, tam impudenter mentiri? quae mendacium suspicari de eo cuius tam sancta est doctrina, impium esset. Alteram autem scribit Epistolam, quia pastori non debet esse satis semel admonuisse suum gregem, sed frequenter repetere debet: *Insta opportune, importune*, 2 ad Tim. 4, v. 2; *clama, ne cesses*, Isaiæ 58, v. 1. Sicut nempe irrationalium ovium pastores, qui quotidie eas educunt, et fistula ad pastum invitant: in quibus, Epistolis 1 et 2, *VESTRAM EXCITO*, ne obdormiscat, in COMMOTIONE, per admonitiones pastoralis, SINCERAM MENTEM, puram et fide ac charitate splendens: nam mentes etiam pura ac sancta indigent frequenti meditatione et exaltatione pastorum, quia caro blanditiis suis facile sopit quamvis vigilantem spiritum, et ejus sinceritatem ac mandatum obscurat; si autem sincera et vigilans mentes frequenter excitandae sint ne sopiantur, quanto magis illae quae in tenebris et sordibus peccatorum alae dormiunt!

VERS. 2. — UT MEMORES SITIS DORUM QUAE PREDIXI, de quibus superioribus, cap. 1, vers. 29, mentionem feci, VERBORUM A SANCTIS PROPHETIS EDITORUM, quibus attendendum dixi tanquam Internae lucis in caliginoso loco, et viam salutis aeternae monstranti; ET APOSTOLORUM VESTRORUM, PRAECEPTORUM, et ut memores etiam sitis praeceptorum ab apostolis vestris traditorum, Graecè hodie: *Etapostolorum nostrorum mandati*, id est, ut memores sitis mandati nostrorum, sive nostri, qui sumus apostoli DOMINI ET SALVATORIS; quae sunt etiam praecepta Domini et Salvatoris; non enim *doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini*, etc., cap. 1, vers. 16; vel, ut alii, *apostolorum*, inquam, *Domini et Salvatoris*, ita ut isti duo genitivi ab obliquo apostolorum, non ab altero, praeceptorum, aut mandati, regantur.

VERS. 3. — HOC PRIMUM SCIENTES, hoc autem præcipue et ante omnia scire vos oportet; nam praesentia futurorum haeresium plurimum confert ne incauti in eas incidatis; QUOD VENIENT; non enim mittuntur à Deo haeretici, sed veniunt ultro et accurrunt; *non mitebam prophetas, et ipsi carrebant*, Jeremie 23, v. 21; IN NOTISSIMIS DIEBUS, Graecè: *In ultimo dierum*, id est, in novissima et ultima temporum mundi aetate, quae à morte Christi usque ad finem mundi decurrit; nos enim sumus in quos fines saeculorum deventurum, 1 ad Cor. 10, v. 11; hic enim est ultimus et finalis mundi status, post quem nulla amplius legis aut religionis generalis mutatio fiet. IN DECEPTIONE, cum deceptione, quae hominibus illudendo à fide christiana eos advertit. ILLESORES, qui iridebunt et illudent simplicitati fidelium, quasi soli homines rustici et stupidi ista futura credant, non autem ingeniosi et philosophia instructi, quales se esse iactabunt. JUXTA PROPRIAS CONSPICUENTIAS, secundum leges conspiciendae suae catholice, non secundum leges

gem spiritus, AMBULANTES, in viâ vitorum progredientes de malo in pejus.

VERS. 4. — DICENTES, illudendo et irridendo injustos et simpliciores: UBI EST PROMISSIO AUT ADVENTUS EJUS? Ubi est? nondum venit et nunquam veniet adventus Christi secundum ad iudicium universale toties promissus: *Amodo videbitis Filium hominis volentem in nubibus caeli*, Matthaei 26, v. 64. Particula *ubi* non disjunctivè, sed identificè pro sine accipitur; non enim sunt duo diversa, sed idem, ut ex Graeco patet: *Ubi est promissio adventus ejus?* Illi ergo haeretici fidem secundum adventus Christi ad iudicium elevantes et subsannantes, negabant bonorum et malorum operum futuram in illo iudicio retributionem; quâ spe ac metu sublati homines omnibus libidinibus et voluptatibus facillimè frena laxant; si enim nulla honorum spes, nullus malorum in futurum metus, utatur curaturâ, iniquitè, tanquam in juventute celeritè, et non prætereat nos flos temporis; nolium sit pratum quod non prætereat luxuria nostra; umbra enim transitus est tempus nostrum, ut Epicurei, Sapientiae 2, philosophantur. Ex quo ENIM, ex quo tempore, Graecè, *ex quâ*, nempe die; Hebraei enim dicunt pro tempore usurpare solent, speciem pro genere; PATRES DORMIERUNT, majores nostri somno mortis sopiti sunt; OMNIA SIC PERSEVERANT, caelum et elementa, siderum motus, dierum nocturnaque, ætatis et hyemis curricula, et tota universi œconomia perseveravit, sicut hoc tempore videmus administrari, et hoc quidem ab initio creaturæ; à principio mundi et creaturæ à Deo conditæ, quantum ex historiis intelligere possumus. Hoc argumento illusores isti simpliciter persuadere conantur mundum in eodem cursu, sine generali quam fides docet immutatione, sine resurrectione mortuorum et finali iudicio in æternum duraturum; quo etiam argumento Aristoteles mundi aeternitatem conatur astruere, cum tamen mundus et mundi cursus ex Creatoris nutu pendeat, qui omnia ino feta abruptè et confringere potest.

VERS. 5. — LATET ENIM EOS HOC, quod jamjam dicam, VOLENTES, spontè volentes ignorare. Pronomen hoc non regitur à participio volentes, sed est nominativus, suppositum verbi latet; hoc, inquit, latet eos, et quidem per ignorantiam affectatam, spontè volentes ignorare, cum facillè veritatem discere possent ex Scripturis; QUOD CÆLI, quos Deus in principio creavit; respicit enim ad historiam Genes. 1: *In principio creavit Deus caelum et terram*, etc.; Hebraicè, *caelos*, quia vox Hebraica שמים *scamaim*, caret numero singulari. ENANT, id est, existebant seu creati erant, rursus, olim in principio mundi corpori, Graecè: *Jam olim*. Probat aliam fuisse hujus mundi faciem, et proinde haereticos falli, qui dicant omnia sic olim semper fuisse; unde colligebant sic etiam perseveranturam in æternum. ET TERRA; nam Deus in principio creavit simul caelum et terram; sed quia terra erat inanis et vacua, aquisque cooperta, idèò tertio mundi die jussit Deus aquas congregari in unum locum, ut appareret arida, Genes. 1, v. 9, et sic terra facta est,

DE AQUA; Graecè, *ex aquâ*, ita ut extra aquam emineret; unde dicitur tunc Deus firmasse terram super aquas, psalm. 135. ET PER AQUAM CONSISTENS, coagulata et compacta pro aquam, tanquam humore suo partes terrae fermentantem et alligantem, ne in pulverem tota diffuset, et aleas frugibus ac animalibus reddatur inutilis; nam terra divina dispensatione venis aquarum tota intrinsecè plena est, inquit Beda, sicut corpus animalium venis sanguinis redundare conspiciamus, ne ariditate deficeret, si aquarum irrigatio cessaret. Aliqui per aquam exponunt quasi sustentantem terrae elementum, sicuti octo animæ tempore diluvii dicuntur salvæ factæ pro aquam quae sustentavit arcam, 1 Pet. 3, v. 20; sed terra non sustentatur ab aquâ, sicut arca aut navis, cum terra sit gravius quam aqua elementum. DEI VERBO, quo Deus jussit ut caelum et terra fierent, ut aquae congregarentur in unum locum, etc. Aliqui recentiores totum hunc locum ad philosophiam trahunt, ut inde probent caelos ex aquâ fuisse productos; unde particulam *de aquâ*, sive, Graecè, *ex aquâ*, referunt ad caelos, et particulam per aquam referunt ad terram, hoc sensu: Cæli erant prius consistentes ac coagulati de aquâ, et terra per aquam consistens. Sed participium consistens satis aptè ad solam terram, non ad caelos refertur; deinde S. Petrus non vult hic philosophari de causâ materiali caelorum, an sint ex aquâ compacti, an ex aliâ materiâ; sed solum ex historiâ Genes. 1 vult ostendere aliam fuisse mundi faciem initio quam jam videmus; quod haeretici illi volentes et voluntariè ignorabant, cum ex cap. 1 Genes. certò possent cognoscere; non potest autem certò ex Genesi cognosci an cæli ex aquâ sint coagulati, praesertim illi quos Deus statim in principio creavit cum terrâ: nam de firmamento, quod quarto die in medio aquarum creatum est, Genes. 1, v. 6, major est apparença et probabilitas ex aquis factum esse.

VERS. 6. — PER QUAE, caelos et terram, nam diluvium et à caelo et à terrâ inductum fuit, quando *catractae caeli ad pluvium aperta sunt, et rupti sunt omnes fontes abyssi magne*, quae est sub terrâ, Genes. 7, v. 11. Aliqui tamen vertunt per quos, ut solum ad caelos referatur; Graecum enim pronomen est ambiguum, et potest tam esse neutrum quam masculinum plurale. ILLE TUNC MUNDUS, elementaris, habitaculum animalium, unâ cum animalibus suis et incolis, quem mundum originalem et mundum impiorum, cap. 2, vers. 5, appellavit. AQUA INUNDATUS PERIIT, morte et suffocatione conctorum in quibus erat spiraculum vitae in terrâ, Genes. 7, v. 21, et deinde ipse etiam mundus elementaris inferior terram et aerem complexus periit, quia terra tandem aquis submersa pristinam fecunditatem et figuram perdidit; terra enim, inquit Beda, plerisque in locis, deleta eâ quam primò acceperat faciem dissimilem recepit: aer quoque sive caelum in quo animalia spirant, in pluvias corruptus fuit. Quidam interpretes mundum qui periit interpretantur sola mundi animalia, ut ponatur continens pro contento; alii solum mundum elemen-

talem animalia continentem intelligunt. Sed utrumque conjungendum est; perit enim habitaculum cum suis habitatoribus; nam habitatores includendos in isto mundo satis patet ex cap. 2, v. 5, ubi S. Petrus ait Deum mundo originali non peperisse; deinde ipsum etiam habitaculum non excludi ab hac appellatione mundi, statim ex vers. sequenti constat, ubi non tantum animalia et volatilia caeli, sed etiam caelos ipsos perisse indicabit, ut subtiliter advertit S. Augustinus, lib. 20, cap. 13, de Civit. Dei. Hoc etiam postulare videtur scopus et intentum S. Petri, qui caelos et terram in fine mundi igne conflagrationis perituros non incredibile esse probat, quia idem olim perierunt diluvii aqua.

VERS. 7. — CÆLI AUTEM, caeli aerei, seu spatium aëris à terrâ sursum quousque vapores et halitus ascendunt, quomodo caelum accipiunt quando aves volatilia caeli appellantur; caelum enim in Scripturâ significat universum spatium transparentium corporum à terrâ usque ad supremum mundi tectum; et nunc pro aëre, nunc pro alterâ tantum illius totius spatii parte vox caelum ac adjunctis verificatur. QUI NUNC SUNT; post illos nempe veteres originals mundi caelos, qui per aquas diluvii perierunt, in quas fuerunt conversi: *Totus enim aër penè totus iste aër ventosus*, quod S. Petrus caelos vocat, in humidam quietatem et pluvias conversus fuerat, atque hoc modo cum terrâ perierat, cuius prior facies diluvio deleta fuerat, ait S. Aug., lib. 20, cap. 18, de Civit. Dei. ET TERRA, quae etiam nunc est, et cuius facies plurimum differt ab illâ quae olim confusa et deleta est diluvii aquis, EODEM VERBO, divino decreto, quo olim Deus caelum et terram creaverat, et terram per aquam consistere jusserrat, ut v. 5 dixit, REPOSITI SUNT; Graecè, *thesaurizati sunt*, quasi in thesauro reconditi; in verbo enim et decreto quod Deus apud se ab aeterno pronuntiavit, fixum et constitutum est quid de caelo et terrâ ac cæteris mundi elementis in fine saeculi fieri decreverit. Hinc patet Bedam non satis advertisse ad vocem Graecam, quando interpretatur caelos et terram qui nunc sunt, repositos esse et restitutos in locum casu et terre qui diluvio perierant; nam, etiam si hoc sit verum, vox tamen *thesaurizati*, non hoc, sed aliud significat. IGNI RESERVATI, ut igne conflagrationis corripiantur et pereant, qui olim contrario aquarum elemento perierant; IN DIEM IUDICII, universalis, quando illa mundi per ignem innovatio fiet; ET PERDITIOSA IMPIORUM NOMINA, qui dies erit etiam dies perditionis aeternae impiorum, quos ignis ille involvet et unâ secum detrahet in infernum: *Ignis enim ante iudicium praecedet, et inflamabit in circuitu inimicos ejus*, psalm. 96.

VERS. 8. — USUM VERBÛ HOC, quod statim dicam, contra eos qui dicunt: *Ubi est promissio aut adventus ejus?* supra, v. 4, NON LATEAT VOS; CHARISSIMI! Scitote et perpendite, atque ad aeternitatis mensuram, quem Deus instructur, vestros etiam oculis attollite, QUA TENES HOC, quod tempus minus diei, ARDÛ DOMINICÛ, Christum, cuius, ut Deus est, mensura est aeternitas,

SICUT MILLE ANNI, non minor est tempore mille annorum; ET MILLE ANNI, et è contra tempus mille annorum, SICUT DIES UNUS, non est majus tempore unius diei. Imò omnia tempora ab initio mundi usque ad finem, unum diem reputat indicat Christus, Matth. 20, cum omnes operarios diversis unius diei horis ad vineam vocatos fuisse dicit, ut advertit S. Amb.; si enim mille anni vel quodlibet tempus finitum ad aeternitatem conferatur, in qua Deus omnia tempora contemplantur, totum est æquale uni diei, quia nullius durationis unus dies et mille anni reputantur; finiti enim ad infinitum nulla est proportio: unde David mille annos respectu aeternitatis, quam veluti propriam mensuram intuetur Deus, comparat diei hesternæ quæ nihil amplius est, quia tota effluxit: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies*, etc., psalm. 89. Tempora verò nostra nobis videntur longa, quia fluxum eorum tantum attendimus, et horas, dies, menses, annos numeramus: si verò mentem in altum attollimus et mensuram aeternitatis aspiciamus, omnia tempora in unum quasi momentum conflunt, et omnem longitudinis proportionem amittunt: *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt*, psalm. 89. Ut ergo brevitatis et vanitatis omnium rerum humanarum appareat, quæ nobis longæ et magnæ aliquando videntur, oculis ad illam aeternitatem frequenter elevare oportet, et cum Davide *annos aeternis* in mente habere, psalm. 76. Hoc est enim quod theologi mystici dicunt hominem spirituales debere extra tempus et locum vivere, id est, cogitatione et affectu in aeternitate et immensitate Dei defixum esse, ut aeternitas sit ejus tempus, immensitas locus. Verum non solum aeternitatem, sed etiam annos ipsos nostros, non quidem venturos, sed cum effluerint, intendendo advertimus quam breves fuerint; nam: 66 annum jam excessi, inquit Catharinus, et semihorâ tantum videor mihi vixisse: imò nequidem semihorâ, sed nihil omnino est quod jam totum effluxit; transierunt enim omnia sicut umbra, sicut navis per aquam, sicut avis aut sagitta per aerem, quæ nullum post se relinquunt vestigium, ut Sapiens philosophatur, Sapient. 7.

VERS. 9. — NON TARDAT DOMINUS PROMISSIONEM SUAM. Christus non trahit moras ultra tempus à se promissum et constitutum, sicut faciunt illi qui vel mutant consilium, vel ab aliis fortioribus impediuntur ne promissum servant: sic pater non tardat hereditatem dare filio, cum adultæ ætatis tempus expectat, nec medicus dare purgationem ægroto, inquit Thomas Anglicus. SICUT QUIDAM EXISTIMANT; Græcè: *Sicut quidam tarditatem dicunt*, id est, sicut quidam nescientes consilium Dei et momenta quæ Pater posuit in suâ potestate, Act. 1, v. 7, existimant esse ejus tarditatem, cum tamen ne momento quidem temporis expectabit ultra tempus ab aeterno prefixum. SED PATIENTER AGIT, parcens mundo et peccatoribus, quos ignis ille perdet; PROPTER VOS, ut numerus vester electorum compleatur: scribit enim electis dispersionis Ponti, Galatiæ, etc., ad quos scriperat primam Epistolam, ut dicit hoc cap., v. 1; Græcè: *Sed longanimitè agit erga vos;*

longanimitas enim quæ Deus iram suam differit, cedit in bonum electorum, quorum numerum interea temporis paulatim colligit et lentè implet, cum singulis seculis tam pauci electi sint comparatione toti reprobatorum. NOLENS ALIQUOS, vestram, sive electorum, ad quos, ut diximus, hanc Epistolam scribit, FRUSTRÆ, morte aeternâ: unde si fortè electi in peccata mortalia inciderint, expectat tempus penitentiae; addit enim: SED OMNES AD PENITENTIAM REVERTI, ut sic ad Dei amicitiam redeant, et discedant in gratiâ. Non est ergo necesse hic se torquere quomodò Deus noli quemquam perire, cum tamen longè plures pereant quam salvî fiant; nam loquitur de solis electis, ad quos etiam S. Pauli et aliorum Epistolæ principaliter diriguntur; illi enim propriè sunt quorum saluti apostoli et evangelistæ student, cum reproborum salus sit desperata: *Omnia sustineo propter electos, ut et ipsi saluti consequantur*, 2 ad Tim. 2, v. 10. Si verò vox omnes non ad electos restringatur, sed pro omnibus omnino, nec tantum generibus singulorum, sed singulis etiam generum distribuat, sic Deus non vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti, voluntate antecedente, quæ omnes homines ut creaturas rationales et aeternæ felicitatis capaces contemplantur; non autem voluntate consequente, quæ eos ut tales et tales, nempe fures, adulteros, ac peccatores considerat; sic enim quosdam propter peccata sua vult perire, nec penitendi gratiam vult illis concedere: et Vult rex terrenus, ait Carthusianus, vult omnes suos subditos voluntate antecedente prosperè vivere, in quantum subditi sunt, non tamen in quantum sunt fures et latrones; sic enim vult voluntate consequente quosdam ut tales supplicio afficere. Signum autem et effectus illius voluntatis antecedentis in Deo sunt gratiæ quedam generales et externæ, quas omnibus seculis, etiam gentibus quæ permixtæ sunt ingredi vias suas, Deus tribuit, ut se cognoscant et metuant. Sunt enim beneficia quæ à cælo, terrâ, mari, homines accipiunt, ut ad cultum et dilectionem sui imbutant auctoris, ait S. Prosper, lib. 2, cap. 4, de Vocatione gentium; licet tales gratiæ generales et externæ, sine speciali et internâ, ad convertendas efficaciter hominum mentes non sufficiant.

VERS. 10. — ADVENIET AUTEM DIES DOMINI, quando extremo et universali judicio orbem terrarum judicabit; UT FUR, ex improviso, sicut hominibus somno sopitis fures nocte in domos irrepere solent: unde alter Apostolus ait: *Ut fur in nocte*, 1 ad Thessal. 5, v. 2, quam particulam Græcæ etiam hic habent. Hunc repentini et inexpectati adventum Christus, Matth. 24, et Luc. 2, 27, 17, comparat cum repositâ inundatione diluvii tempore Noe: *Edebant, bibebant, uxores ducebant, usque in diem quâ intravit Noe in arcam, et venit diluvium, et perdidit omnes*, Eodem Lucæ capite etiam monentur apostoli memores esse uxoris Loth, quid scilicet illi acciderit dum amicorum et rerum perentium amore contra angeli veitum retrò respexit. Ex quâ comparatione diluvii cum igne conflagrationis mundi quidam conjectaverunt olim mundum à Chri-

sio usque ad finem tot annos duraturum quot sunt ab Adamo usque ad diluvium, nempe 1656: sed vanè; nam Christus non loquitur de tempore quod aliquoties rogatus noluit discipulis suis indicare, sed loquitur de securitate, quæ homines in fine mundi genio et voluptatibus securè indulgentes subito opprimunt, sicut olim aquis diluvii. Eadem vanitate Lutherus suo tempore prædicavit mundum non ultra centum annos duraturum, quia pervenisset, ut inquietabat, usque ad equum album, Apocal. 6, v. 2: et tamen centum jam illi anni elapsi sunt; mortuus enim est Lutherus anno 1546. In quo die, statim post judicium et probatam judicis sententiam, ut docet Augustinus, lib. 20, cap. 16, de Civit., CÆLI AERIS, sive tres regiones aeris quæ olim aquis diluvii maximâ parte perierant in pluvias converse, MAGNO IMPETU strident et sibilant, ut vox Græcæ significat: unde Arias stridenter, Erasmus procellæ in mare, venturunt; venti enim procellosi strident et sibilant. Sed tamen quia causa stridoris et sibilii erit impetus vehemens quo ignis ille regiones aeris corripit et dissilire faciet in partes, non malè etiam interpres noster magno impetu, vertit. TRANSIENT, in aliam qualitatem, correpti et inflammati igne illo acerrimæ activitatis et divinæ potentie instrumentum: unde non est dubium quin partes aeris, dum ab illo igne excoquantur et purgantur, in igneam substantiam vertendæ sint, sicut olim tempore diluvii in pluvias corruptæ sunt: quamvis, Deo per se aut per causas secundas hoc agente, ad naturam aeris mox reditura sint: et idè fortassè S. Petrus verbo transiens potius quam peribunt, maluit uti; aliquantè enim mitius est transire quam perire, ut notat S. Augustinus, lib. 20, cap. 24, de Civit. Non est autem necesse universum cœlum aereum circa totam terram simul et eodem momento ab illo igne corripri, sed scholastici quidam existimant quòd incendii impetus per diversam hemisphæria successivè discurret. Licet verò pars aliqua ignis conflagrationis præcessura sit Judicis faciem, ut terræ et torquere incipiat reprobos statim post corporum resurrectionem, tamen dentum post judicium absolutum, et Christo cum exercitu electorum se in cœlum recipiente, ignis ille multiplicatus cœlum aereum et cetera elementa invadat et purgare incipiet, ut probabilissimè conjectat S. Augustinus, lib. 20, c. 16 et 50, de Civit.; licet non pauci alii theologi purificationem illam mundi antecessuram Judicis adventum et resurrectionem mortuorum putent. ELEMENTA VERO, terra et aqua ex quibus præcipuè corpora mixta temperantur et componuntur, idèque speciali quidam ratione et magis propriè elementa vocantur quàm aer et ignis, quos S. Petrus cœlos potius appellat; elementum enim partem materialem fundamentalem alicujus compositi significat. CALORE SOLVENTUR, Græcè: *Estuantia solventur*, id est, vehementissimâ alteratione resercent, ut calor et æstus ille ad omnia corpora mixta quæ in istis elementis desitescunt, pertingere possit, et ea in sua elementa dissolvere. TERRA AUTEM, in quâ homines domos, palatia, arces, urbes, etc., edificare, natura lapides, auri,

argenti venas, etc., operari solent; ET QUÆ IN IPSA SUNT OPERA, tam ab arte quàm à naturâ facta. Græcè: *Et terra, et quæ in ipsa opera*. Non solum elementa terræ et aquæ calore solventur, sed cum terrâ etiam omnia artis et nature opera, quæ terre adhaerent. Repetit ergo terram, quæ sub elementis fuerat comprehensa, quia hoc speciale præ elemento aquæ habet, quòd homines plurima opera in ejus superficie erigere, et natura in ejus visceribus operari solent, quæ tantoperè ab hominibus aestimantur; et tamen ut eorum vanitas appareat, omnia isto mundi incendio exurentur, vertenda in ignem, aut saltem per calorem corrumpenda. Itaque universa, excepto homine, animalia, omnes planta, lapides, metalla, mineralia quæ in terrâ et aquis sunt, præter urbes et ædificia, dissolventur et redibunt in sua elementa. Cœcumenus opera non materialia, sed peccata impiorum intelligit, propter quæ ipsi exurentur; sed sensu non satis literali; agit enim apertè S. Petrus de innovatione mundi corporei, contra eos qui dicebant: *Ubi promissio adventus ejus? omnia sic peribebant ab initio creaturæ*, supra, v. 4.

VERS. 11. — CUM IGITUR HÆC OMNIA, cœlum et elementa, opera et universa corpora mixta quæ in eis sunt, DISSOLVENDA SUNT; Græcè, *dissolventur*; Dei decreto condemnentur et judicentur dissolvenda; propter homines enim, cœli et elementorum incolas, hæc facta et sic temperata erant; finita autem hominum habitatione, dissolvenda sunt; sicuti finita militiâ dissolventur tabernacula, et cessante fine cessant media. QUALES OPORTET VOS ESSE, quàm puros et mente à rebus istis hujus mundi corruptibilibus et fugivis elevatos. Oportet ergo ut ad id quod mente contemplantur, totam animam quodammodo colligamus, ait S. Augustinus, lib. 2, cap. 16, de libero Arbitrio, et ponamus ibi atque stabiliter infigamus, ut non jam privato suo gaudent quod implicavit rebus transcurrentibus, sed exuta omnibus temporum et locorum affectionibus apprehendant id quod unum atque idem semper est; sicuti enim tota vita corporis est anima, sic beata vita animæ Deus est. IN SANCTIS CONVERSATIONIBUS, quibus cum omni humilitate, modestiâ, pace, suavitate, cum omnibus hominibus conversemini; ET PIETATIBUS, et omnibus pietatis erga Deum et proximos officiis, Deum dile, spe et charitate colendo, proximis corporalibus et spiritualibus misericordiam operi impertiendo.

VERS. 12. — EXPECTANTES, per spem, quâ in cœlum et præmia cœlestia electis tunc retribuenda erecti esse et vigilare debetis; ET PROPERANTES, festinantes per merita honorum operum vobis preparata. Licet enim proparando, ad locum tantum, non ad tempus et diem constitutum citius pervenire possimus, per metaphoram tamen etiam ad diem proparare dicimur, quando ardentibus affectibus tanquam animi passibus ad eum anhelamus, et quasi appropinquamus. IN ADVENTUM DIEI, quod ad judicium universale veniet, DOMINI, Græcè, *Dei*, quo Christi divinitatem adversus Arium probant Patres Græci; PER QUEM, adventum, aut diem Domini; ad utrumque enim etiam in Græcò,

referri potest; hoc est, per Christi Dei omnipotentiam, que in illo adventu et die se exeret; cœli, aeri, quos antea, v. 7, per aquas diluvii olim perisse indicaverat; igne conflagrationis, divine omnipotentie instrumento; SOLVENTUR, rasescendo; ET ELEMENTA, terra et aqua, ut v. 10 dictum est; IGNIS ARDORE; Græcè, uno verbo, *astuetia*, ut vers. 10; TABESCENT, sicut nix aut cera tabescere dicitur quando liquescit; unde Græcè, *liquefcent*; ex quo S. Augustinus et ferè Patres Latini, colligunt elementa solum quoad qualitates, non secundum substantiam, interitura; sicut metalla per liquationem quædam accidentia, non substantiam mutant; unde Paulus, 1 ad Corinth. 7, v. 31: *Præterit figura hujus mundi*: nam figura, non substantia præterit; ait Beda post SS. Augustinum et Hieronymum. Cœlos tamen non solum aereos, sed sideres etiam arsums nulli Patres, præsertim Græci, et ex scholasticis Catharinus, Molina, aliique existimant; quod etiam libri Sybillini olim testati sunt; unde Ovidius:

*Esse quoque in fatis reminiscitur afforo tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat, et mundi moles operosa labore.*

Quod non est incredibile, si nulli sint solidi orbis siderorum cœlorum, aut orbis ipsi et sidera compacta sint ex aquis, sicut lib. 1 Recognitionum se à B. Petro accepisse narrat S. Clemens; quamquam libri isti sint suspectæ fidei. Favet etiam illud Isaie 54, vers. 4: *Tabescet omnis militia cœlorum*, id est, stellæ; item: *Cœli sicut junus liquefcent*, Isaie 51, vers. 6. Et sanè olim initio Ecclesie Christiani videntur existimasse cœlos sideres etiam arsums; nam gentiles inter alia Christianis objiciebant quod cœlo et astris interitum denuntiarent, ait narrat Minutius Felix, qui circa annum Christi 200 cum Tertulliano floruit; nec aliud respondet Felix, quam philosophos eorum Stoicos et Epicureos idem asserere. Hinc inter Stoicos Seneca, capite ultimo, de Consolatione, ad Marciam: *Cum tempus adveniet quo se mundus renovaturus extinguat, viribus ista se suis cadent, et sidera sideribus incurrent, et omni flagrante materia, uno igne, quidquid nunc ex disposito lucet, ardebit*. Et ne incredibilis videatur tam repentinus interitus rei tam vastæ et operosæ, ostendit à simili: *Urbes*, inquit, *constitit celas, hora dissolvit; momento fit cinis, illi sylva*. In hoc tamen Stoici et Epicurei dissidebant à veritate et Christianis, quod ex veteribus mundi cineribus alium similem perpetuo renasciturum certis et sine fine redituris annorum periodis existimarent.

VERS. 15.— *NOVOS VERÒ CÆLOS, aereos, veteribus igne conflagrationis purgatis*. Cœli tamen etiam sideres, licet fortè solvendi et igne purgandi non sint, tamen innovabuntur, et lucem ampliolem, et qualitates statui hominum beatorum, qui eos incolent, accommodatas accipient; in quem sensum multi interpretantur illud Isaie 50, vers. 26: *Erat lux tunc sicut lux solis, et lux solis erit septemplex*, etc. Et NOVAM TERRAM, innovatam per ignem; et sicut ignis illo partes aliquas terre, aque, vel cœli, substantia-

liter fortè corruperit, virtus divina postea restituet alias ejusdem speciei, et insuper infundetur elementis istis. *Qualitates, que corporibus immortalibus mirabili mutatione conveniant; ut scilicet mundus in melius innovatus, aptè accommodetur hominibus, etiam carnis in melius innovatis*, ait S. Augustinus, lib. 20, cap. 16, de Civit. Dei. Hæc quoque innovatio ostendere volet Deus quantum sibi peccata hominum displicent, quorum contagio non solum homines, sed ipsa quoque elementa quodammodo inficiat, sicuti quibusdam peccatis loca sacra pollui dicuntur. Propter hanc autem tam amenam et desideratam innovationem, omnibus nunc creatura dicitur ingemiscere ut liberetur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, ad Romanos 8, vers. 19. Unde cum cœli dicuntur perituri, psalm. 101, et cœlum et terra transfutura, Matth. 24, vers. 35, non significant omnino peritura quoad substantiam, sed sicut infans in puerum, puer in juvenem, juvenis in virum perit et transit, ait S. Hieronymus, Isaie 51 et 63. SECUNDUM PROMISSA IESUS, Domini, Isaie 65, v. 17: *Ecce ego creo cœlos novos et terram novam*; et S. Joannes dicit se vidisse *cælum novum et terram novam*, Apocalyp. 21, v. 1. EXPECTAMUS, per spem ex divina promissione conceptam. Quia verò nec Isaïas, nec S. Joannes, nec S. Petrus novæ aque meminerunt, sed tantum novæ terre et novi cœli, dubitant aliqui Patres an aqua etiam innovanda sit, et mansura cum terra in æternum. Beda aquam et mare igne extinguenda putat, quia de aqua dicitur: *Et mare jam non est*, Apocalyp. 21, v. 1; sed omnia elementa dicuntur pertinere ad perfectionem universi, et proinde duratura in æternum. Mare tamen tunc non erit, nempe quale jam est, salsum, turbulens et in terræ concavitate seorsim congregatum; quod propriè dicitur mare; sed undique sicut in principio mundi terræ circumfusum; unde S. Thomas, in quartum, distinct. 48, quest. 2: *Terra*, inquit, *erit lucida et perita sicut vitrum in superficie; aqua sicut crystallus; aer sicut nunc est cœlum; ignis sicut nunc sunt humeria cœli*. In quibus, cœlis novis et terrâ novâ, JUSTITIA HABITAT, perfectè justî et beati corpore ac animâ, divinâ destinatione jam quodammodo habitant, et in æternum habitabunt; et, licet in cœlis plerumque habitaturi et mansuri sint, terra tamen et omnia elementa sunt partes universi, quod est integrum B. habitaculum. Catharinus terram novam pueris ante baptismum morientibus inhabitandam destinat, ubi, inquit, in perpetuum laudabunt Deum; unde ipse et multi alii scholastici partem aliquam terre hortis et floribus et fontibus tanquam paradisum amoenissimum aquis discooperiant, in quâ pueri isti ambulantes se recreent, et de rebus naturalibus ac divinis totâ eternitate philosophentur. Quæ omnia remotissima sunt à S. Augustino et discipulorum ejus sensu, qui tanquam fidei certum docent parvulos illos penâ ignis, licet mitius cæteris damnatis, torquendos esse. Et sanè dum Catharinus et alii elementes in illos misellos videri volunt, crudeles sunt: nam tali opinio puerpe-

ras negligentes in procurando suorum parvulorum baptismum, meretrices in abortibus audaces reddant.

VERS. 14.— *PROPTER QUOD*, quapropter, et quia res ita se habent; HÆC EXPECTANTES, nempe cœlos novos et terram novam, ac totius universi futuram innovationem, Christicæ ad judicium adventum; SACTAGITE, vigilantem et diligenter operam date; IMMACULATI, à graviorum criminum maculis, et præsertim à fornicationibus simonianorum et nicolaitarum, que maculant animam et corpus; ET INVOLATI, Græcè, *irreprehensibiles*, etiam in minimis delictis, quantum fieri potest, et, Christo Judici, INVENI, quem nulla etiam minima macula latere poterit. *Scrutabitur*, enim tunc *Jerusalem in lucernis*, Sophonizæ 1, vers. 12; in PAGE, cum pace et amicitia, quam cum Christo Judice habebunt omnes immaculati et electi. Beda tamen particulam in PAGE jungit participio EXPECTANTES, ut Apostolus moneat ut expectando judicium et innovationis mundi diem, pacem interea cum aliis et in seipsis servent, omnes carnis illecebras regimini spiritûs felicissimæ pæce subdentes, inquit Beda.

VERS. 15.— *ET DOMINI NOSTRI LONGANIMITATEM*, quâ iram suam in impios, et in mundum impiorum habitaculum exercere differt; SALUTEM ARBITREMINI; propter salutem vestram differri cogitate, ut interea temporis numerus electorum compleatur, et qui adhuc sunt in peccatis, revertantur ad penitentiam, ut v. 9 dixit, et cumulo meritorum impleant, ad quem sunt prædestinati. SICT ET CHARISSIMUS; quamvis enim Paulus Petro in faciem restitisset, ad Galat. 2, vers. 14, nulla tamen inde indignationis amaritudo dulcedinem charitatis Petri erga Paulum minuerat. FRATER NOSTER PAULUS, in Christo et munere apostolico confater; SECUNDUM DATAM SIBI, à Christo; neque enim ab homine acceperat, didicerat Evangelium suum; sed per revelationem Jesu Christi, ad Galat. 1, v. 22; SAPIENTIAM, sublimem rerum divinarum intelligentiam. Ecce primus apostolorum, inquit Beda, quasi oblitus sui prioratis et daturam sibi clavium regni, datam Paulo sapientiam miratur, quia nigrum moris electorum ut aliorum magis quam suas virtutes mirentur, quibus se ad profectum excitent. Sed tamen ita Petrus laudat Pauli sapientiam, ut omnem ejus laudem refundat in Christum et Deum, à quo datam ei dicit; sic enim laudande sunt virtutes hominum, ut Deus in hominibus laudetur, non ut ipsi inde superbiant. SCRIPSIT VOBIS, in Epistolâ ad Hebræos, qui in terrâ sanctâ et circa dispersi habitabant, quorum pars erant isti dispersionis Ponti, Galatæ, etc., ad quos Petrus utramque suam Epistolam scribit; ut certè, ut non improbabilius Cajetanus, designat epistolâ Pauli ad Galatas, Ephesios et Colossenses, qui sunt populi Asia Minoris, per quam dispersi erant Judæi isti quibus scribit S. Petrus. Occumenius tamen et alii volunt respici ad Epistolam ad Rom. 2, v. 4; nam Romæ etiam permixti gentilibus christianis Judæi quidam Christiani habitabant. Sed non videtur S. Petrus ad unicam illam senten-

tiam in longâ Epistolâ ad Rom. 2, v. 4, obiter interjectam respexisse, sed totum ferè contextum Epistolæ ad Hebræos, in quâ omnibus ferme capitulis inculcat Judæis christianis ut inter tribulationes et persecutiones adventum Domini in fide et bonis operibus patienter expectent, ut multis exemplis, Hebræorum 3, vers. 14, Hebræorum 6, v. 11, Hebræorum 10, v. 36, etc., benè ostendit Catharinus; et à cap. 11 usque ad finem Epistolæ nihil aliud agit Paulus quam variis exemplis et rationibus eos ad eandem patientiam eâ perseverantiam animare. Unde ista verba S. Petri: *Sicut scripsit vobis*, non ad proximè præcedentia, sed ad priora illa vers. 14: *Hæc spectantes satagite*, etc., referri debent. Quæ si vera sunt, nascitur hinc invictum argumentum, ut idem Catharinus advertit, non esse alium auctorem Epistolæ ad Hebræos quam S. Paulum, de quo tamen olim ita dubitatum est.

VERS. 16.— *SICUT ET IN OMNIBUS EPISTOLIS*, scribit. Hinc colligitur Epistolâ S. Pauli scriptas fuisse ante hanc S. Petri; imò verisimilius est, ut alibi diximus, nullam S. Pauli scriptam post prima vinctula, nequidem Epistolam ad Hebræos, aut secundam ad Timotheum; hæc verò ultima S. Petri vel in ipsis postremis S. Petri et S. Pauli vinculis, vel post ante scripta est, cum uterque martyrio jam esset proximus, ut colligitur 2 Petri 1, vers. 11. LOQUENS IN SIS DE HIS, de quibus nunc etiam scribo, et loquor vobis, nempe ut Christiani immaculati se per bona opera custodiant ab hoc seculo, expectantes adventum Domini; hæc enim est materia generalis per omnes Epistolâ apostolicas dispersa. Legerat ergo S. Petrus omnes S. Pauli Epistolâ, ut notat S. Gregorius, homil. 18 in Ezechielem, et in Epistolâ ad Galat. cap. 2, viderat narratam à Paulo reprehensionem quâ Paulus ei in faciem restitit, quia reprehensibilis erat; et tamen charissimum fratrem vocat, et sapientiam ejus admiratur, ut qui primus erat in apostolatus cœmine, ait S. Gregorius, esset primus et in humilitate. *Pensate ergo, fratres charissimi*, inquit, *in quo mentis vertice stetit, qui illas Epistolâ laudavit, in quibus scriptum se vituperabilem invenit. Quæ illa mansuetudo tanta esse potuit, quæ quies animi, quæ sollicitas atque imperturbato cogitationis? Ecce à minore suo reprehenditur, et reprehendi non dedignatur*. In omnibus, non Epistolis, quia pronomen quibus non est feminini generis, ut ex Græcè patet, sed in quibus, nempe scriptis Paulinis. Unde Erasmus vertit: *Inter quæ. Quædam tamen Græcæ exemplaria legunt: In quibus, nempe Epistolis, feminino genere; sunt quædam difficilia intellectu. Sunt enim in Scripturis sanctis profunditates bonæ, quæ ob hoc requeantur ne vilescant, ob hoc queruntur ut exerceant, ob hoc experiantur ut pascant*, ait S. Aug., sentent. 67, apud Prosperum; contra sectarios nostri temporis qui jactant Scripturam sacram esse faciliem intellectu; ideoque omnibus etiam mechanicis lectione ejus permittunt et suadent, accusantque Ecclesiam catholicam, que quosdam ignorantes, et præsertim

mulierculas, à lectione Bibliorum arceat, sicut parentes parvulus autem è manibus extorquent, ne seipsos lædant. Hoc autem S. Petri testimonio premi se sentiens Calvinus: Queritur, inquit, unde ista obscuritas, cum Scriptura instar lampadis nobis refulgeat, certique gressus nostros dirigat? Respondeo, inquit, quòd isti mysteria regni Christi sint à sensu carnis abscondita, modum tamen docendi sic temperat Deus, ut conspiciam illic lucem habeant quicumque Spiritum sanctum vitæ ducem sequi non recusant. Quod perinde est ac si dicat Scripturam claram esse iis qui Spiritu Dei aguntur, et ad intelligendum inspirationem ejus habent; hunc autem Spiritum Dei omnes heretici sibi tribunt, licet non tantum à Catholicis, sed à se invicem in sensu Scripturarum toto celo distent, unde patet futilis esse evasionem, nisi nos docuerit Calvinus quinam sint illi qui in interpretatione Scripturarum Spiritu Dei aguntur. Q. U. E. I. S. D. O. C. T. I. R. U. M. divinarum imperiti; licet litterarum secularium, ut heretici esse solent, sint doctissimi. Et INSTABILES, in fide non firmiter stantes et radicati; unde tales tanquam palea levis vento superbie de arca Ecclesie facile auferuntur. DEBAYANT, Græcè, detorqueant, in pravos sensus detorqueant contra Spiritus sancti mentem. S. Augustinus, cap. 14, de Fide et Operibus, exprimat S. Petrum hic maxime respirare ad loca S. Pauli in Epistola ad Romanos: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro*, ad Roman. 3, vers. 20: *Justitia Dei per fidem Jesu Christi*, ibidem vers. 22: *Si Abraham ex operibus justificatus est*, etc., ad Roman. 4, v. 2: *Justificati ergo ex fide*, ad Roman. 5, v. 1; quæ heretici in principio Ecclesie in hunc sensum detorserunt, quasi ex solâ fide Christi sine bonis operibus homo veram justitiam et salutem possit consequi; unde simoniani, nicolaitæ et gnostici, solâ fide contenti, voluptatibus se immergebant, et omnibus flagitiis contaminabant; unde contra istam falsam opinionem apostolicæ Epistolæ Jacobi, Petri, Joannis et Judæ, maxime diriguntur, ut ibidem advertit S. Augustinus. Aliâ verò idem Augustinus, Epistola ad Valentinum et monachos Adrumetinos, inter difficilia loca S. Pauli reponit illa in quibus gratia Dei præveniens cum libero hominis arbitrio componitur; quam *questionem difficillimam et paucis intelligibilem* ibidem vocat Augustinus. Sed et plurima alia loca difficilia S. Pauli, ex quibus malè intellectis varie hereses exortæ sunt, colligit Catharinus, quæ nos etiam ferè cum S. Paulum interpretaremur annotavimus. Sicut et CÆTERAS SCRIPTURAS: nam sacrarum Scripturarum liber est quasi hortus communis, ex cujus floribus Catholici ut apes mel, heretici ut aranei venenum sugunt; omnes enim heretici hæreses suas ex sacrâ Scripturâ perperam intellectâ fabricant; unde S. Augustinus ad illum versum psalm. 67: *Inrepea feras arundinis, seu feras calami, ut ipse legit*; Heretici, inquit, sunt fere, quia non intelligendo nocent: calamus autem Scripturam interpretatur, metonymicè sumendo causam pro effectu, quomodo etiam lingua significat vocem. IN SUAM

IPSORUM PERDITIONEM, non tantum in aliorum quos seducunt æternam perditionem, sed etiam in suam; qui duces aliorum sunt in errore, primi etiam sunt in cruciati et æternâ perditione.

VERS. 17. — Vos igitur, fratres, præsententes quòd heretici abutantur Scripturis ad suam et suorum discipulorum perditionem, custodite, cavete et diligenter vos custodite, NE INSIPIENTIUM, Græcè *exlegum*, et hominum nefariorum qui leges et præcepta Ecclesie ac superiorum non curant, quales maxime sunt heresiarchæ, ERRORE TRADUCTI, seducti extra viam veritatis; sunt enim superbi et dure cervicis tauri, qui simplices populorum vaccas et mulierculas oneratas peccatis post se captivas ducunt; ut ait S. August. in illum versum psal. 67: *Congregatio taurorum in vaccis populorum*, etc. EXCIDIATIS A PROPRIA FIRMITATE, à fidei et christianarum virtutum constantiâ, in quâ per Dei gratiam firmiter statis. Hinc refellitur hæresis sectariorum qui docent neminem à verâ fide posse excidere: non enim moneret et metueret ipsis Apostolus ne exciderent, si hoc fieri non posset; unde Apostolus alter dicit Hymeneum et Philetam reipsâ à veritate excidisse, 2 ad Tim. 2, v. 18. Deus enim providentissimâ voluntate quosdam non perseveraturos perseverantibus miscet, ut qui stat videat ne cadat, et discamus non alta sapere, sed cum timore et tremore salutem nostram operari, inquit S. August., c. 15, de Dono perseverantiae.

VERS. 18. — Crescite verò, bonorum operum incrementis eundo de virtute in virtutem, IN GRATIA, tam actuali, quæ nos ad benè operandum adjuvat, quam in habituali, quæ nos Christo et Deo propriè gratos facit. Vult illos discescere in gratiâ, quam c. 1, v. 2, iis apprecatus fuerat, ut *gratiam pro gratiâ* recipiant, Joan. 1, v. 16; ET IN COGNITIONE DOMINI NOSTRI, etc. Crescite etiam in fide quâ nunc cognoscimus Christum Deum per speculum in enigmate usque ad speciem quâ cognoscemus eum facie ad faciem. Ipsi gloria, sit nempe pro gratiâ et cognitione istâ, cæterisque beneficiis humano generi præstitis. Et NUNC, dum tempora hujus vitæ mortalis labuntur, quæ successivis motibus quasi musicâ quâdam harmoniâ Christi et Dei gloriam laudesque cantant; deinde omnis creatura certis quibusdam nutibus, si sapientibus oculis inspicatur, Conditoris sui laudes nobis insinuare non cessat; unde Augustinus: *Vae qui derelinquunt te ducem, et obrant in vestigiis tuis, qui nutus tuos pro te amant, et obliviscuntur quid innuas. O suavissima lux purgatae mentis sapientia! non enim cessas innuere nobis quæ et quanta sis, et nutus tui sunt omne creaturarum decus. Ut artifex enim quoddammodo innuit spectatori operis sui, de ipsâ operis pulchritudine, ne ibi totus hæreat, sed speciem corporis fabricati sic percurat oculis, ut in eum qui fabricaverit, recurat affectu*, l. 2, c. 16, de libero Arbitrio. ET IN DIEM ÆTERNITATIS, in quo vivemus post elapsa hæc tempora, et sine fine Salvatoris et Conditoris nostri gloriam et laudes longè amenius et sublimius quam nunc in hac vitâ cantabimus. DIEM ÆTERNITATIS VO-

cat, quia unicus dies, imò unicum instans est semper stans, et unum idemque sine partium fluxu permanens. AMEX; oh! verum hoc sit, et ita fiat; meretur enim æternam gloriam ab omnibus suis creaturis, quæ

etiam ad hunc finem condite sunt: *Universa enim propter sanctissimum operatus est Dominus*, Proverb. 16, v. 4.

IN EPISTOLAM CATHOLICAM I B. JOANNIS APOSTOLI

Præfatio.

Quin hæc prima Epistola à B. Joanne Evangelistâ dilecto Christi discipulo scripta sit, nonquàm inter Catholicos, sicut de duabus posterioribus, dubitatum est; spiritus enim idem in hæc et in ejus Evangelio manifestè apparet.

Christi divinitatem et simul humanitatem asserit, et doctrinam istam variis exhortationibus intertextit, quibus ad bonos mores, et præcipue ad Dei ac proximi charitatem animos inflammat; ut proinde meritò S. Augustinus hanc Epistolam dulcem appellet iis quibus sanum est palatum cordis. Nomini quoque auctoris sui convenit: nam *Joannes*, sive Hebraicè יוחנן *Iochannan*, à gratiâ nomen habet; à radice ירהו *Channan*, quæ nihil est aliud quàm claritas Dei diffusa in cordibus nostris.

S. Augustinus et alii hanc Epistolam ad Parthos scriptam esse dicunt, id est, ad Judeos christianos per Parthiam et vicinas Orientis regiones dispersos, quorum olim majores à Salமானازare et Nabuchodonosore fuerant abducti; ipsi verò à S. Simone, Judæ,

Thomâ, et ab ipso etiam S. Joanne, ut Baronius et quidam alii existimant, ad fidem Christi conversi fuerant. Catholica igitur, sive universalis est Epistola, ad nullam certam urbem aut provinciam missa, sed ad totum Orientem, et licet ad Judeos principaliter, tamen etiam consequenter ad gentiles et quoscumque Christianos.

An scripta sit ante aut post Evangelium S. Joannis, incertum est. Plurimi tamen existimant post Evangelium, ut eodem tempore cum Evangelio scriptam. Quidam tamen argumento probabili, sed incerto, colligunt scriptam ante Evangelium, quia hæc Epistola maxime nititur asserere Christi humanitatem contra basilidianos qui negabant Christum fuisse hominem verum; sicut in Evangelio suo maxime asserit Christi divinitatem contra Cerinthum et Ebionem; Basilides autem videtur fuisse paulò antiquior Cerintho, ut ex Catalogo hæreticorum apud S. Epiphanium et S. Augustinum colligitur.

IN EPISTOLAM CATHOLICAM I B. JOANNIS APOSTOLI

COMMENTARIA.

CAPUT PRIMUM.

1. Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contractaverunt de verbo vitæ.

2. Et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis.

3. Quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo.

4. Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum.

S. S. XXV.

CHAPITRE PREMIER.

1. Nous vous annonçons la parole de vie qui était dès le commencement, que nous avons entendue, que nous avons vue de nos yeux, que nous avons regardée avec attention, et que nous avons touchée de nos mains;

2. Car la vie même s'est rendue visible; nous l'avons vue; nous en rendons témoignage; et nous vous l'annonçons, cette vie éternelle, qui était dans le Père, et qui est venue se montrer à nous.

3. Nous vous annonçons ce que nous avons vu, et ce que nous avons entendu, afin que vous entriez vous-mêmes en société avec nous, et que notre société soit avec le Père, et avec son Fils Jésus-Christ.

4. Et nous vous écrivons ceci afin que vous en ayez de la joie; et que votre joie soit complète.

(Vingt-huit).